© "Metafizika" Journal
Vol 7, issue 1, serial 25, 2024. pp.192-196
AcademyGate Publishing
p-ISSN 2616-6879; e-ISSN 2617-751X

RESENZİYA

DOI: 10.33864/2617-751X.2024.v7.i1.192-196
MJ № 206

"Siyah Öfke: Ortaçağ İslam Dünyasında Zenci Kölelerin İsyanı (869-883)" adlı kitabın dəyərləndirilməsi

Mehmet Deri*

Kitabın adı: Siyah Öfke: Ortaçağ İslam Dünyasında Zenci Kölelerin İsyanı
Müəllif: Mustafa Demirci
Kitabın dili: Türk dili
Nəşr ili: 2012
Səhifəsi: 318
Nəşriyyat: Rağbet Yayınları
Ölkə: İstanbul, Türkiyə
ISBN 978-605-196-027-2

1.Giriş

Abbasilər dövründə Əli b. Məhəmmədin başçılıq etdiyi "Zənci üsyanı" mövzusunda Prof. Dr. Mustafa Dəmirçi'nin "Qara Qəzəb: Orta Əsr İslam Dünyasında Qara Kölələrin Üsyanı (869-883)" adlı monoqrafiyası; həm mövzusu, həm də müəllifin məsələyə yanaşması və perspektivi baxımından önəmli əsərlərdəndir.

Mövzu ilə bağlı təməl qaynaqlar və müasir araşdırmalardan istifadə edilməklə zəngin akademik ədəbiyyatla hazırlanan araşdırmada hadisənin coğrafiyası, üsyanın səbəbləri, yayılması, üsyanı yatırmaq üçün aparılan müharibələr, döyüş texnikaları, üsyanın verdiyi zərərin qısa və uzunmüddətli təsirləri akademik baxımdan xronoloji ardıcıllıqla şərh edilir.

Qara üsyan 869-cu ildə Bəsrə (Sevad) və ətrafındakı iri təsərrüfat və fermalarda ağır şəraitdə işləyən qaradərili qulların əsli ağ və Hz. Əli ibn Əbu Talib nəslindən olduğu iddia edilən Əli b. Məhəmməd tərəfindən

* Niğde Ömer Halisdemir Universitetindən magistr məzunu,
"Rağbet" nəşrləri redaktoru; İstanbul, Türkiyə
E-mail: mehmet.deri@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-2287-9330
Məqaləyə istinad: Deri, M. [2024] "Siyah Öfke: Ortaçağ İslam Dünyasında Zenci Kölelerin İsyanı (869-883)" adlı kitabın dəyərləndirilməsi. *"Metafizika" jurnalı, 7(1),* səh. 192-196.
https://doi.org/10.33864/2617-751X.2024.v7.i1.192-196

Resenziyanın tarixçəsi:
Resenziya redaksiyaya daxil olmuşdur: 10.01.2024
Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 05.02.2024
Çapa qəbul edilmişdir: 29.02.2024

təşkilatlandırması nəticəsində başlanmış və qısa müddətdə böyüyərək genişlənmişdir. Üsyanı yatırmaq vəzifəsi daşıyan Abbasi xəlifəsi Mötəmid Əlallahın (843-892) qardaşı Müvəffəq Billah (843-891) ağır mübarizələrdən sonra üsyançılara qalib gəldi və üsyan onun rəhbəri Əli b. Məhəmmədin ölümü ilə 883-cü ildə başa çatdı.

2.Kitabın dəyərləndirilməsi

Dəyərləndirilən əsər giriş, dörd fəsil və nəticədən ibarətdir.

Girişdə (səh. 1-32) tədqiqatın məqsədi, əhəmiyyəti, əsaslandırılması, izlənilən metod və istifadə olunan mənbələr haqqında məlumat verilmiş, Abbasilər dövlətinin zənci üsyanından əvvəlki vəziyyətindən bəhs edilmirşdir.

Birinci fəsildə (səh.33-88) “Üsyanın Səbəbləri və Kökləri” üsyanın baş verdiyi coğrafiya, bataqlıq bölgənin təbii xüsusiyyətləri, bu xüsusiyyətlərin yaratdığı iqtisadi imkanlar, bunların yaratdığı sosial qruplar və strukturlar araşdırılmışdır. Bu fəsildə həm də Əməvilər dövründə Bəsrə yaxınlığındakı bataqlığın qurudulması nəticəsində yaranan iri təsərrüfatların meydana çıxması diqqətə çatdırılmış, daha sonra ticarət təsərrüfatlarının yaradılması və bu təsərrüfatlarda ehtiyac duyulan işçi qüvvəsinin təmin edilməsi üçün bölgəyə qulların gətirilməsi, onların məşğulluğu və Abbasilər dövrü ilə bölgədəki ərazinin ticarət kapitalına istiqamətləndirilməsi araşdırılır. Həmçinin bu bölmədə üsyana aparan prosesin infrastrukturu və üsyana aid əsas mərhələlərdən də bəhs edilir.

İkinci fəsildə (səh.89-166) “Qiyamın başlanğıcı və ən parlaq illəri” adı altında qiyamın başçısı Əli b. Məhəmmədin həyatı haqqında qısa məlumat verildikdən sonra onu belə bir üsyana sövq edən hadisələr Abbasilərin üsyanından bir müddət əvvəl keçdiyi proseslər aspektindən əsaslandırılmışdır. Sonra Əli b. Məhəmmədin Bəhreynə getməsi, oradakı ilk cəhdlərindən faktiki olaraq üsyana başladığı vaxta qədər olan beş illik dövr müzakirə edilir. Daha sonra üsyanın faktiki başlanması, üsyançıların güclənməsi və Abbasilərə qarşı yenilməz bir gücə çevrilərək aşağı İraq şəhərlərini dağıtması xronoloji ardıcıllıqla araşdırılır.

“Üsyanın yatırılması” mövzusunda olan üçüncü fəsildə (səh. 167-222) qiyamın yatırılması ilə bağlı mənbələrin verdiyi ətraflı məlumatlar qısa şəkildə izah edilir. Bu fəsildə Abbasilər tərəfindən zəncilərin qurduğu şəhərlərin mühasirəsi ilə başlayan və dörd il davam edən sərt mübarizənin təsviri verilir. Hadisələrin təsvirinə görə, Müvəffəq Billahın komandanlığı altında olan Abbasi ordusu əvvəlcə mükəmməl bir strategiya ilə üsyançı qaraların qurduğu Muxtara adlı paytaxt şəhərində üsyançıları mühasirəyə alır. Daha sonra Məhəmmədin öldürülməsi ilə üsyanın sonuna qədər üç il ərzində

baş verən hadisələr izah edilir. Bu bölümdə hadisələrin canlı təsvirləri oxucunu həmin dövrə götürür və ona müəyyən mənada hadisələrə tarixin içindən baxmaq imkanını yaradır.

Kitabın “Zənci üsyaninin təşkilati quruluşu və təsirləri” başlıqlı dördüncü fəslinə (səh. 223-276) gəlincə, burada üsyançıların daxili nizamı və təşkilati quruluşu haqqında məlumat verilir. Bu bölümdə qaradərili liderin ideyaları, proqramı və məzhəb baxışlarından bəhs edilərək, qaradərililərin əsl əqidəsinin nədən ibarət olduğu müəyyənləşdirilməyə çalışılıb. Daha sonra üsyançıların siyasi, hərbi və inzibati təşkilatları və bu sahədə öz xüsusiyyətləri araşdırılıb. Üsyançıların iqtisadi resursları və onların bədəvilər, kəndlilər və tacirlər kimi digər sosial qruplarla qurduqları iqtisadi əlaqələr də bu bölümdə müzakirə obyektinə çevrilir.

Bu bölmədə qara üsyanın dağılma mərhələsində olan Abbasilərə necə təsir etdiyi, mərkəzi hakimiyyətdəki zəiflik əlamətləri, onların iqtisadi-maliyyə strukturunun daralmasının bu üsyanla əlaqəsi müzakirə edilmişdir. Tədqiqatın yekun hissəsində (səh.277-280) isə bir sıra ümumiləşdirmələr verilir.

3.Nəticə

Yekun olaraq qeyd edək ki, əsər zəngin elmi mənbələrə əsaslanan, öz sahəsində ilk tədqiqatlardan biri olduğu və məsələləri bütöv və sistemli şəkildə əhatə etdiyinə görə, bu sahə ilə maraqlanan elm adamları və tədqiqatçılar üçün mühüm töhfədir. Müəllifin mövzuya vaqif olması, ortaya qoyduğu orijinal şərh və analizlər bizə onu deməyə imkan verir ki, sözügedən əsər həqiqətən bu istiqamətdəki növbəti elmi tədqiqatlar üçün ciddi istinad mənbəyi ola bilər.

Əsərlə bağlı təhlillər nəticəsində əsərin bir neçə mühüm mövzunu müzakirə obyektinə çevirdiyi qara üsyanın səbəbləri və tarixi fonu, ictimai hərəkatın ölçüsü, üsyanın baş verdiyi cəmiyyətin struktur analizi və iqtisadi aspektləri, üsyanın baş verdiyi coğrafiyanın təbii və bəşəri xüsusiyyətləri kimi məsələləri ehtiva etdiyi məlum olur.

“Metafizika” Journal
2024, vol 7, issue 1, serial 25, pp.192-196

Отзыв о произведении «Черная Ярость: Восстание черных рабов в средневековом исламском мире (869-883)»

Мехмет Дери*

Абстракт. В период правления Аббасидов, в промежуток между 869 и 883 годами нашей эры, имело место событие, известное как "Восстание негров", с лидером Али бин Мухаммедом, которое является значительным исследованием, представленным профессором доктором Мустафой Демирджи в его монографии "Черная Ярость: Восстание черных рабов в средневековом исламском мире (869-883)". Это исследование, составленное на основе основных источников и современных исследований, представляет собой значимый вклад в академическую литературу, охватывая такие темы, как география событий, причины и распространение восстания, военные сражения и тактики, применяемые для подавления восстания, а также краткосрочные и долгосрочные последствия, оставленные этим восстанием. "Восстание негров" началось в 869 году в болотах Басры, когда Али бен Мухаммед, являющийся потомком Хазрат Али, организовал африканских рабов, работающих в крупных фермах в Басре и окрестностях, которые испытывали тяжелые условия. Восстание быстро распространилось и приобрело масштабный характер. В ходе жестоких боев восстание было подавлено братом аббасидского халифа Мутамеда аль- Аллаха, Муваффаком бин Биллахом, а лидер восстания Али бен Мухаммед был убит в 883 году, что привело к завершению восстания.

Ключевые слова: Аббасиды, Али бин Мухаммед, негр, восстание, раб

* Выпускник магистратуры Университета Нигде Омер Халисдемир,
Редактор издания “Рагбет”; Стамбул, Турция
E-mail: mehmet.deri@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-2287-9330

Цитировать статью: Дери, М. [2024]. Отзыв о произведении «Черная Ярость: Восстание черных рабов в средневековом исламском мире (869-883)». *Журнал «Metafizika», 7*(1), с.192-196.
https://doi.org/10.33864/2617-751X.2024.v7.i1.192-196

История статьи:
Статья поступила в редакцию: 10.01.2024
Отправлена на доработку: 05.02.2024
Принята для печати: 29.02.2024

Evaluation of the Book "Black Rage: The Rebellion of Negro Slaves in the Medieval Islamic World (869-883)"

Mehmet Deri*

Abstract. Prof. Dr. Mustafa Demirci's monograph "Black Rage: The Rebellion of Negro Slaves in the Medieval Islamic World (869-883)" on the 'Zanj rebellion' that took place between 869-883 A.D., during the Abbasid period, and was led by the Ali b. Muhammad, is one of the most important studies both in terms of its subject matter and the author's approach and perspective on the subject. The study, which was prepared with a rich academic literature using basic sources and modern research on the subject, deals with issues such as the geography of the event, the causes and spread of the rebellion, the wars and warfare techniques to suppress the rebellion, the short and long-term effects of the damage left behind by the rebellion from an academic perspective in chronological order. The Zanj revolt started in the marshes of Basra in 869 as a result of Ali b. Muhammad (d. 883), who was originally white and claimed to be a descendant of Ali, organizing black slaves working under difficult conditions in the large farms in and around Basra, and the rebellion grew and spread in a short time. Muwaffak Billāh (843-891), the brother of the Abbasid Caliph Mu’temid Alallâh (843-892), who was assigned to suppress the revolt, was victorious against the rebels after tough struggles, and the revolt ended with the killing of the leader of the rebellion, Ali b. Muhammad, in 883.

Keywords: Abbasids, Ali ibn Muhammad, negro, rebellion, slave

* Master's graduate from Niğde Ömer Halisdemir University,
Editor of “Raghbet” publications; Istanbul, Turkey
E-mail: mehmet.deri@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-2287-9330

To cite this article: Deri, M. [2024]. Evaluation of the Book "Black Rage: The Rebellion of Negro Slaves in the Medieval Islamic World (869-883)". *“Metafizika” journal, 7*(1), pp.192-196.
https://doi.org/10.33864/2617-751X.2024.v7.i1.192-196

Article history:
Received: 10.01.2024
Accepted: 29.02.2024